

НА КРИЛАХ СВОБОДИ: ЛІРИЧНА АБСТРАКЦІЯ ІРИНИ ВОРОНИ

Статтю присвячено аналізу творчості молодой української мисткині Ірини Ворони. До уваги взято проект «Я – Відображення» (2018) та інші.

Ірина Ворона здобула класичну освіту в НАОМА та в Академії мистецтв м. Загреб, Хорватія. Працює в авторській техніці, імпульсивно, інтуїтивно; любить експериментувати, змішуючи різні матеріали і техніки, не фіксуючи їх у процесі. Ірина Ворона не задумує композиції, вони народжуються стихійно, так відроджується ідея індивідуального генія і унікального жесту творіння. Творчість Ірини Ворони не є серійною, вона вимагає діалогу, уваги глядача, складних емоційних та естетичних переживань.

Позитивним симптомом для українського художнього ринку вважаємо діяльність арт-менеджерки Юлії Алексєєвої, яка є також спонсоркою проекту «Я – Відображення».

Ключові слова: Ірина Ворона, лірична абстракція, пластичні прийоми, художній ринок, арт-менеджмент.

Ритм життя у ХХІ ст. наростає з неймовірною швидкістю. Ситуацію, коли хтось прокидається зранку, одягає джинси, бере свій смартфон і йде у справах, спілкуючись по відеозв'язку з людиною з іншого континенту, можна зараз уявити практично в усіх куточках світу. У космосі фланірують електрокари, а кадри з «Матриці» тепер сестер Вачовські перестають здаватись аж такими фантастичними. І на цьому строкатому тлі часом буває складно вести будь-які розмови про мистецтво, поки не знайдеш гідного співрозмовника. Ірина Ворона (1987 р. н.) – надзвичайно цікава молода мисткиня, її творчість повертає наш погляд від законсервованих у формальдегіді решток тварин назад до класичних форм образотворчого мистецтва, у яких, насправді, далеко не все ще сказано.

У квітні 2018 року художниця Ірина Ворона представила проект «Я – Відображення», який став підсумком її самостійних творчих пошуків. На розгляд публіки було запропоновано понад 30 живописних творів, які втілювали «реальність занурення у світ власних фантазій» та «відверті переживання в ілюзорному світі» [3]. Ірина Ворона заявила про себе як про оригінального митця, що прагне наповнити картину відчуттям живої реальності, втілити свої переживання, емоції, спостереження та відчуття. Проект об'єднав фігуративні та абстрактні полотна, виконані в авторській техніці. Цьому проекту-підсумку передували довгий шлях навчання, пошуків, спроб зрозуміти себе і світ, а потім втілити це в мистецькому творі.

Ірину Ворону можна назвати художницею «в першому поколінні». До світу мистецтва вона увійшла самостійно, наперекір практичним міркуванням родини у виборі професії. Адже, за влучним висловом відомого митця Павла Макова, якщо не можеш не писати – тільки тоді ти митець, можеш не писати – не пиши. Можливо, саме тому творчість Ірини така цікава – вона не боїться ламати стереотипи. Іноді здається, що Ірина Ворона навіть не знає, що щось «неможливо», бо їй ніхто цього вчасно не сказав.

Перші спроби на творчому шляху Ірина зробила ще в дитинстві: «Я пам'ятаю, що завжди мала прагнення творити, і це була моя мрія – стати художником» [2]. До вступу на кафедру живопису та композиції в НАОМА (Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, Київ) у 2012 році Ірина відвідувала заняття в приватних студіях. Навчання в київській Академії, на перший погляд, не лишило сліду в її теперішній творчій манері, адже більшість викладачів кафедри працюють у фігуративі. Проте це зовсім не так: класична професійна освіта є надзвичайно важливою основою для будь-якого творчого експерименту. Можна сказати, що найбільший вплив на розвиток Ірини Ворони в стінах НАОМА як керівник мав В. І. Гурін, завідувач кафедри живопису та композиції. Василь Іванович – це ціла епоха в історії НАОМА, де він працює з 1969 року. Педагогічний принцип професора В. І. Гуріна – «через пояснення та наочне зображення гармонії навчити розгадувати секрети природи» [5]. Багато робіт І. Ворони періоду

навчання, серед яких «Вечірнє озеро» (2014), «Седнівська вулиця» (2015), «Дім діда» (2015), написані в імпресіоністичній манері, виконані у стриманому колориті. У доробку мисткині багато пейзажів, жанрові сцени. Про успіхи Ірини Ворони під час навчання в НАОМА свідчать професійні нагороди, серед яких – I місце в конкурсі пейзажу ім. Віктора Пузирькова (2014, Київ), нагорода за стилістичну організацію у висвітленні теми I Всеукраїнського конкурсу з живопису ім. Адальберта Ерделі (2015, Ужгород), II місце в конкурсі ім. Віктора Зарецького (2016, Київ) та багато інших.

Поворотним моментом у розвитку Ірини Ворони як професійної художниці стало навчання в Академії красних мистецтв (м. Загреб, Хорватія), куди вона потрапила за підтримки програми Європейського Союзу «Еразмус+». Особливий вплив на молоду мисткиню мав хорватський митець-абстракціоніст Ігор Рончевич, що був її ментором в академії.

Мистецтво Хорватії розвивалось нерівномірно на тлі складних соціополітичних процесів ХХ століття в боротьбі між сербами і хорватами у складі Югославії, постійному конфлікті між комуністами й антикомуністами. Початок століття позначився звільненням від салонно-академічного мистецтва, посиленням реалістичних тенденцій у живописі Менци Клементя Црничича (1865–1930) та скульптурі Івана Рендича (1849–1932) [4]. Справжньою революцією стало утворення в Загребі міжнародної групи «Нові тенденції» («Nouvelle Tendence»), учасники якої вперше заявили про себе на однойменній виставці в Міській галереї сучасного мистецтва 1961 року і провели загалом п'ять великих виставок до 1973-го.

Загреб на початку 1960-х об'єднав представників загальноєвропейського руху «конкретного мистецтва», яке ще у 1924 році прокламував нідерландський художник Тео Ван Дусбург (1883–1931). Представники «Нових тенденцій» виступали як проти соціалістичного реалізму, так і проти абстрактного експресіонізму, постулюючи нову чуттєвість, що відповідала реаліям новітнього масового виробництва, зокрема в царині культури. Основою мистецтва відтепер була не нарративна інтерпретація, а потужна дидактична складова.

Європейському мистецтву середини ХХ ст. загалом притаманні роздуми над самою його методологією, прагнення до інновацій, вираження свободи індивідуума, а також готовність до ризику, протесту, експерименту. Багато ідей запозичувалися з наукових відкриттів,

математики, теорії кольору, також почали використовувати новітні технічні засоби, зокрема комп'ютери. Таке мистецтво стало відоме як «програмне» («Programmed art») або «алгоритмічне» («Algorithmic art»), воно ґрунтувалось на оптичних ефектах, геометрії та руху. Крім того, таке мистецтво могло бути легко відтворене або ж продюзоване, і таким чином своєю серійністю і «масовістю» було опозиційне сприйняттю твору мистецтва як одиничного і елітарного. Вальтер Беньямін помічає ще один важливий аспект існування твору мистецтва в епоху його технічної відтворюваності: «У той момент, коли мірило достовірності перестає брати участь у процесі створення творів мистецтва, змінюється вся соціальна функція мистецтва. Місце ритуальної основи займає інша практична діяльність: політична» [1, с. 30].

Навіть позиція автора змінювалась, багато митців використовували групову ідентичність. Особлива роль відводилась глядачеві, який сприймався вже не як пасивний реципієнт, а як активний учасник, що контактує з мистецтвом тут і зараз, у реальному часопросторі. Часто використовувались кінетичні елементи, тож сприйняття форми і кольору мистецького об'єкта в просторі було справді унікальним для кожного. Наприкінці ХХ ст. мистецтво дедалі більше набувало наукового смислу і стало соціальним виміром.

Загребська академія красних мистецтв, що безперервно працює з 1907 року, була осередком мистецького життя Хорватії, зберігає і розвиває найкращі традиції мистецтва своєї країни в загальноєвропейському контексті. Засвоєння двох підходів київської та загребської академії дало змогу Ірині Вороні відкрити нові грані свого таланту.

Знаковим у її творчості був проект «Ненароджений» (2016–2017), над яким мисткиня почала працювати в Загребі. Це дві великі абстрактні композиції, виконані в авторській техніці на папері, одна – у синіх, інша – у жовтих тонах. Завдяки фактурі та змішаним матеріалам, що по-різному відбивають світло, створюється ефект мерехтіння, руху, коливання поверхні. Сама Ірина Ворона пояснює назву проекту «Ненароджений» так: він відображає щось, що могло статися і не сталося. Це втілення зникаючої реальності вірогідності певних подій. Задум, що не відбувся, або ж спогад про ідею. Основна думка проекту – це перетікання живої форми в неживу, абстрактне вираження спонтанного, інтуїтивного відчуття. Перед нами – марення недо-ідеї, імпульс енергії, порух чи жест, який

не втілюється в щось, не відбувся. Авторська філософія, що бере свій початок у платонівській інтуїції, надзвичайно органічно втілюється у матеріальній формі. Роботи виглядають живими, динамічними, вони запрошують поринути у світ власних фантазій авторки.

Ірина Ворона пробувала себе також у медіарті в проектах «Відносини спогадів», «Гіпнотичні краплі» (2017). Працювала в Україні, Норвегії, Хорватії та Чорногорії.

Проект «Я – Відображення» показав не тільки результат творчого розвитку Ірини Ворони, але й позначив вектор розвитку мисткині. Проект відбувся навесні 2018 року (квітень – травень) у новозбудованому бізнес-центрі «Астарта» (Київ, Ярославська, 58) за підтримки арт-менеджерки Юлії Алексєєвої. Виставка проходила прямо в холі бізнес-центру, картини розмістили на мольбертах, тож сам проект можна було сприймати як перформативний жест, зіткнення двох паралельних реальностей.

У трьох десятках полотен проекту Ірина Ворона втілила своє «Я»: «В роботах не просто об'єктивно фіксується побачене, а насичуються образи яскравим суб'єктивним відчуттям. Кольорові фантазії руху і дотику фарби, де ритми формують настрої, колір змінює форму, образи стають емоціями» [3]. Загалом проект «Я – Відображення» як такий, що безпосередньо втілює емоційний і психічний стан митця, можна віднести до течії *ліричної абстракції* (термін запропонував Жорж Матьє у 1947 році). Отже, відроджується ідея індивідуального генія і унікального жесту творіння, яку заперечувало європейське «конкретне мистецтво» упродовж ХХ ст.

Щодо авторської манери Ірини Ворони – мисткиня працює імпульсивно, інтуїтивно. Вона стверджує, що не задумує композиції, вони народжуються стихійно. Крім того, авторка любить експериментувати, змішуючи різні матеріали і техніки, не фіксуючи їх у процесі. Бувало, на полотні опинилася чашка ранкової кави, оскільки Ірина зачарувалася грою світла на фактурі, що утворилася від змішаного з фарбою кавового жмиху. «Я працюю з емоціями, інтуїцією, психологією, інтуїтивним символічним світосприйняттям. Тобто, все, що створюю,

проходить через мій внутрішній світ. Я сприймаю все емоційно, не розмірковую занадто в процесі роботи – використати ось цю фарбу, а поряд іншу і тому подібне», – говорить про себе художниця [2].

Кожна її робота – унікальна, вона не може бути реплікованою. «Зображення реальності вбирає в себе особливості неповторних емоційних відчуттів кожного дня, які неможливо повторити, щоб знову увійти у пережитий психологічний стан» [3]. Навіть у рамках одного проекту картини Ірини Ворони відрізняються, не можна виокремити певну авторську манеру, лише загальний принцип – бути щирою, безпосередньою, емоційною. Якщо говорити про творчість Ірини Ворони з позиції просування митця на художньому ринку – це, на жаль, провальна стратегія. На противагу кічовому безпроблемному мистецтву, як-от широковідомі округлі янголята Євгенії Гапчинської (1974 р. н.), творчість Ірини Ворони не є серійною, вона вимагає діалогу, уваги глядача, складних емоційних та естетичних переживань. На жаль, сучасна українська публіка в широкій масі до такого не готова.

Проект «Я – Відображення» не лише заявив про те, що українська творча молодь здатна дивувати якісним, потужним мистецтвом, але й про те, що поступово в просторі художнього ринку з'являються нові імена не лише митців, а й арт-менеджерів. Юлія Алексєєва, власниця і генеральна директорка туристичного оператора ZABUGOR.COM, громадська діячка, почала діяльність у сфері арт-менеджменту як співкураторка і генеральний спонсор проекту. Це надзвичайно позитивний для українського художнього ринку симптом: у слові «арт-менеджмент» нарешті запрацював не лише корінь «арт», але й корінь «менеджмент». Очевидно, що без системного бачення ринку як простору, де існує не лише митець і покупець, але й професіонал, який є посередником, український художній ринок буде і далі відставати. Наш досвід свідчить: до художнього ринку приходять ентузіасти, здебільшого без професійної мистецтвознавчої освіти, але зі сфери бізнесу, обізнані з принципами ринкових процесів. Проте про успіхи чи недоліки і результати такої співпраці можна буде говорити лише на відстані часу.

Список літератури

1. Беньямин В. Произведение искусства в эпоху его технической воспроизводимости. Избранные эссе / В. Беньямин ; под ред. Ю. А. Здороваго. – Москва : Медимум, 1996. – 240 с.
2. Біленко Д. Ставка – на емоції. Інтерв'ю з художницею Іриною Вороною напередодні відкриття її персональної виставки «Я – Відображення» [Електронний ресурс] /
- Д. Біленко. – CHERNOZEM, 28.03.2018. – Режим доступу: <https://chernozem.info/journal/stavka-na-emociyi>. – Назва з екрана.
3. Ворона І. Персональний проект: «Я – Відображення» [Електронний ресурс] / І. Ворона. – 2018. – Режим доступу: <http://i-vorona.com/I-Reflection>. – Назва з екрана.

4. Всеобщая история искусств. Том 5. Искусство 19 века [Электронный ресурс] / под ред. Ю. Д. Колпинского, Н. В. Яворской. – Москва : Искусство, 1964. – 1200 с. – ARTYX.RU: История искусств, 2001–2018. – Режим доступа: <http://artyx.ru/books/item/f00/s00/z0000019/st031.shtml>. – Загл. с экрана.
5. НАОМА: викладачі. Кафедра живопису і композиції. Василь Іванович Гурін [Електронний ресурс]. – НАОМА, 2014. – Режим доступу: http://naoma.edu.ua/professors/kafedra_zhivopisu_kompozits/vasil_vanovich_gurn/. – Назва з екрана.

N. Pavlichenko

ON THE WINGS OF FREEDOM: IRYNA VORONA'S LYRICAL ABSTRACTION

The article analyzes artworks of the young Ukrainian artist Iryna Vorona. The projects “Unborn” (2016–2017), “I – Reflection” (2018), and others have been used as research material. Iryna Vorona got her classical education at NAOMA, Kyiv, and the Academy of Fine Arts in Zagreb, Croatia. The artist works in her own unique technique, impulsively and intuitively; she likes to experiment, mixing different materials and techniques without fixing them in the process, so they cannot be repeated. Iryna Vorona does not contemplate compositions, they are born spontaneously. Her art is not serial; it requires dialogue, attention of the viewer, complex emotional and aesthetic experiences.

The project “Unborn” (2016–2017) of Iryna Vorona over which the artist began to work in Zagreb is important to show the artist’s development. The project represents two large abstract compositions made in the author’s technique on paper, one in blue, the other in yellow tones. Due to the texture and mixed materials that reflect light in different ways, the effect of flicker, movement, fluctuation of the surface is created. Iryna Vorona explains the name of the project as reflecting something that could have happened and did not happen. The author’s philosophy, which originated in Plato’s intuition, was extremely organically embodied in material form. The works look alive and dynamic; they invite to plunge into the world of the artist’s fantasies.

The “I – Reflection” project shows the result of Iryna Vorona’s creative development. The project took place in the spring of 2018 in the newly-built business center Astarta (Kyiv). The exhibition was held right in the hall of the business center, the pictures were placed on the easels, so the project could be perceived as a performative gesture, a collision of two parallel realities. In three dozen paintings of the project, Iryna Vorona objectifies the emotional and mental condition of the artist. It can be attributed as lyrical abstraction. Thus, the idea of an individual genius and a unique gesture of creation is reviving. The positive feature of the Ukrainian artistic market is the activity of art-manager Yuliia Aleksieieva, who was a sponsor of the “I – Reflection” project.

Keywords: Iryna Vorona, lyrical abstraction, plastic receptions, art market, art management.

Матеріал надійшов 12.06.2018